

5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

6. Можайкіна О. С. Правове регулювання професійної підготовки медіаторів в Україні та Словаччині. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 30–39.

7. Можайкіна О. С. Правовий аналіз форм врегулювання спору за участю судді в цивільному процесі. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 77–81.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-14>

CRITERIA FOR RECOGNIZING A BUILDING AS A WORK OF ARCHITECTURE: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

КРИТЕРІЇ ВИЗНАННЯ БУДІВЛІ ТВОРОМ АРХІТЕКТУРИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Ostrovsky S. V.

*Postgraduate Student at the Intellectual
Property Scientific Research Institute
of the National Academy of Legal
Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Островський С. В.

*аспірант
Науково-дослідний інститут
інтелектуальної власності
Національної академії правових наук
України
м. Київ, Україна*

Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» [1] (далі – Закон), на твори архітектури розповсюджується загальний правовий режим охорони авторського, а визнання їх авторів носіями суб'єктивних авторських прав також здійснюється із застосуванням загальних авторсько-правових критеріїв. Тобто, згідно із ст. 1 Закону автором архітектурного твору буде визнана фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір архітектури, а саме твір у галузі спорудження будівель, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних утворень у формі креслення, ескізів, моделей, збудованих будівель чи споруд, планів населених пунктів тощо. Окрім того, щоб правова охорона авторського права діяла щодо творів архітектури, необхідно що б вони відповідали загальним критеріям охороноздатності об'єктів авторського права, закріплених у ст. 7 Закону, а саме: 1) матеріальна форма вираження; 2) бути оригінальним, тобто містити ознаку, що характеризує твір як результат власної інтелектуальної

творчої діяльності автора; та 3) відображати творчі рішення, прийняті автором під час створення твору.

Відтак, будівля за умови її відповідності критеріям охороноздатності об'єктів авторського права може визнаватися твором архітектури. Найбільш проблемними критеріями при визнанні будівлі твором архітектури є встановлення її оригінальності та творче рішення архітектора, враховуючи численні нормативні вимоги технічного характеру до архітектурних об'єктів. Це пояснюється тим, що ці критерії мають суб'єктивно-оціночний характер і у разі виникнення спору, будуть потребувати в судовому процесі їх встановлювати по кожній окремій справі.

Виходячи із того, що Закон набув чинності майже рік тому і ці критерії є також новими, судова практика ще не напрацювала своїх підходів оригінальності та творчих рішень творів архітектури, доцільно звернутися до іноземної практики щодо цього питання.

Європейський суд справедливості, розглядаючи і вирішуючи справи пов'язані з правовою охороною авторським правом об'єктів архітектури, елементів проектної документації, визначив критерії «оригінальності», що можуть застосовуватись при вирішенні питання, щодо розповсюдження режиму правової охорони авторським правом на них.

Так, у рішеннях у справі *Cofemel* (2019) [2], у справі *Brompton* (2020) [3] Європейський суд справедливості вказав на два важелі: 1) оригінальність твору має розглядатися з суб'єктивної точки зору, у тому сенсі, що вона відображає особистість його автора; 2) якщо створений об'єкт, був результатом *технічних міркувань, правил чи інших обмежень, що не залишають місця для свободи творчості* – твір не можна вважати оригінальним.

Ще у 1980 році критерії оригінальності будівлі були визначені французьким судом [4]:

– форми, які створюються архітектором-автором повинні мати певний художній характер, незалежно від їх переваг, або естетичний характер;

– при цьому такий художній (естетичний) характер повинен бути відмінним від технічних потреб, така будівля також не повинна бути серійною конструкцією.

Згодом такий підхід до визначення об'єктів, що можуть отримати правову охорону авторським правом у сфері архітектурної діяльності конкретизувався у численних рішеннях французьких судів та були сприйняті Європейським судом справедливості.

Не менший інтерес до визначення оригінальності та творчих рішень архітектора викликають рішення японських судів.

Так, наприклад, у справі Greniedine (2003(№)№ 3575, апеляційна справа щодо вимоги судової заборони щодо порушення авторських прав тощо) [5], суд оцінюючи на критерій оригінальності і творчості серію будівель Greniedine апелянта, незважаючи на те, що вони були обрані Міністерством міжнародної торгівлі та промисловості в жовтні 1998 р. переможцем конкурсу за дизайн будівель, суд ґрунтуючись на положеннях авторського законодавства зазначив, що зовнішній вигляд цієї будівлі перевищує рівень естетичної творчості, який зазвичай розглядається в архітектурі звичайних будинків, і є об'єктом естетичного оцінювання незалежно від практичності та функціональності житлових будинків, тому, в даному випадку, це доцільно трактувати як випадок, коли будівля має художню якість як форма мистецтва, яка передає культурну духовність думок чи почуттів архітектора/дизайнера, як у цьому випадку, однак, коли будівельна компанія планує серію будинків, приваблює замовників із моделями будинків і буде велику кількість звичайних будинків з однаковим дизайном для широкої громадськості, це промислове масове виробництво, а не звичайні будинки, побудовані на замовлення. Відтак, будівля апелянта не перевищує рівень естетична творчість, яка зазвичай розглядається при будівництві житлового будинку, а також його практичність і функціональність як житлового будинку, не відповідає естетичним якостям пластичного мистецтва, яке можна розглядати самостійно як об'єкт естетичної оцінки, і це дозволяє відчутти культурну духовність думок чи почуттів архітектора чи дизайнера, заперечуючи, що це робота, захищена авторським правом, заявляючи, що вона не підпадає під категорію твір архітектури.

Наведене рішення підтверджує загальне правило, яке діє у всьому світі, що «звичайні будинки» не охороняються авторським правом та не визнаються творами архітектури.

Не менш цікавим є приклад японської судової практики у справі Noguchi Room (2003(№)№ 22031 Петиція про тимчасову заборону авторського права) [6], по якій суд цілісним твором архітектури визнав поєднання будівлі та саду. Так, у судовому рішенні зазначалось, що архітектор Йосіро Танігучі та Ісаму Ногучі брали участь у створенні будівлі, саду та скульптури, включаючи Noguchi Room. Noguchi Room є відмінною частиною будівлі, і його структура була визначена з метою створення гармонійного зв'язку з садом, базовий дизайн цієї будівлі передбачає, щоб її частина стала Noguchi Room, а основна структура будівлі, наприклад кількість колон, стиль тощо, яка, є змістом дизайну всередині Noguchi Room та всієї будівля, як інтегрований твір, захищений авторським правом. Крім того, сад був спроектований як невід'ємна частина будівлі; оскільки його можна оцінити як органічну

інтеграцію з будівлею, тобто будівля, включаючи Noguchi Room, сад і скульптуру, вважаються єдиними і складають єдиний твір архітектури.

Наведена судова справа наочно демонструє наскільки є складними об'єкти архітектури при визнанні їх творами та за певних умов творчого архітектурного рішення архітекторів, за наявності органічного поєднання, різні твори архітектури, подібно аудіовізуальним творам, можуть утворювати єдиний твір архітектури. Також дана справа, підтверджує загальне правило, що об'єкт архітектури може набути правової охорони авторським правом, якщо він є нетиповим, «штучним», створеним за індивідуальним замовленням.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що оцінюючи об'єкт архітектури за критеріями охороноздатності авторським правом, такі критерії як оригінальність та творче рішення автора, не можна розглядати окремо один від одного, лише їх поєднання дозволить більш об'єктивно оцінити будівлю як твір архітектури.

Література:

1. Закону України «Про авторське право і суміжні права» 1 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 02.09.2023 р.).

2. Judgment of the Court (Third Chamber) 12 September 2019. Case C-683/17. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=217668&pageIndex=0&doclang=EN>(дата звернення: 05.09.2023)

3. Judgment of the Court (Fifth Chamber) 11 June 2020. Case C-833/18. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=227305&doclang=EN>(дата звернення: 05.09.2023).

4. Cass. 1er civ. 6 mars 1979, SARL Le Mas Provençal / Carlier; Cass., 1ère civ., 12 novembre 1980, n° 79-13.544. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000007003025>(дата звернення: 05.09.2023).

5. 平成15年(ネ)第3575号 著作権侵害差止等請求控訴事件 URL: https://www.courts.go.jp/app/files/hanrei_jp/051/010051_hanrei.pdf (дата звернення: 11.09.2023).

6. 平成15年(ヨ)第2031号 著作権仮処分命令申立事件 URL: https://www.courts.go.jp/app/hanrei_jp/detail?id=11053 (дата звернення: 11.09.2023).